

**РОЛЬ МОВНОГО СТАЖУВАННЯ У ПІДГОТОВЦІ СПЕЦІАЛІСТІВ
З ФАРСІ (НА ПРИКЛАДІ ВІДДІЛЕННЯ ПЕРСЬКОЇ МОВИ
ІНСТИТУТУ СХІДНИХ МОВ КНЛУ)**

Багатство перської літератури, краса і милозвучність перської мови приваблюють усіх, хто вирішує зайнятися їх вивченням. Поетичні твори Рудакі, Фірдоусі, Омара Хайяма, Хафеза, Сааді, Муляві, Аттара ввійшли до скарбниці світової літератури. Сучасна перська суттєво відрізняється від класичної перської мови, причому на всіх мовних рівнях. Як і мова будь-якого народу, перська мова (фарсі) є безцінним скарбом та гордістю не тільки для іранців, але й для всіх людей, що нею розмовляють. Саме тому в усьому світі зростає кількість знавців цієї екзотичної східної мови та літератури, які в свою чергу докладають чимало зусиль для того, щоб максимально збільшити коло її поціновувачів у різних країнах світу. Перською мовою активно послуговуються не тільки в Індостані, Центральній Азії та Афганістані. Кращі зразки перської літератури широко відомі в більшості регіонів світу, в тому числі у Німеччині, Франції, Норвегії, Нідерландах, Китаї, Японії, Єгипті, Росії та Україні.

Фарсі належить до іранської групи мов, яка разом зі слов'янськими, германськими, романськими та іншими мовами входить до індоєвропейської сім'ї¹. Сучасна перська мова є державною мовою Ісламської Республіки Іран². Ця країна розташована в стратегічно важливому регіоні Середнього Сходу та має вихід до Перської затоки. Населення Ірану складає приблизно 70 млн. Перською мовою проводиться офіційне діловодство, викладання в школах та вищих навчальних закладах. Більшість не перського населення країни разом з рідною мовою володіє і фарсі. В країні також поширена курдська мова, яка представлена двома діалектами: курманджі (північний) і сорані (південний). Багато мов іранської групи (гілянська, мазандеранська, бахтіярська, кашкайська та ін.) – існують лише в усній формі. Після поширення ісламу на території Ірану офіційною мовою стає арабська, а для письма починає використовуватись арабська в'язь. Проте арабська мова не змогла витіснити рідну мову іранців, яка продовжувала свій поступальний розвиток.

У Київському національному лінгвістичному університеті перший набір на відділення перської мови за спеціальністю "Переклад" (перська та друга іноземна мови) відбувся у 1997 р. Того року навчальний процес забезпечували Анатолій Петрович Зенцев, Тетяна Федорівна Маленька та Оксана Леонідівна Сорокотяг, які доклали багато зусиль для організації викладання перської мови на належному методичному рівні. Зараз в Інституті східних мов перську мову як першу вивчають на I, III, IV, V курсах 39 студентів. Минулого року на відділення перської мови було прийнято 14 осіб. З 2002 р. вже було здійснено випуск 21 студента відділення перської мови. Зараз на відділенні перської мови Інституту східних мов працюють викладачами 6 осіб: О.В. Віденні перської мови Інституту східних мов працюють викладачами 6 осіб: О.В. Віденні

¹ Історія власне іранських мов як самостійної мовної групи починається з виокремлення від індійських іранських діалектів чи, інакше кажучи, з виокремлення останніх з арійської мовної спільноти. Цей процес розпочався орієнтовно близько 2000 р. до н.е. і став відправним моментом для періодизації всього подальшого розвитку іранських мов. Історію іранських мов прийнято поділяти на три основних періоди (епохи): 1. Давньоіранський – з виділення іранських мов з арійської мовної спільноти (початок II тис. до н.е. – IV–III ст. до н.е.); 2. Середньоіранський – IV–III ст. до н.е. – VIII–IX ст.; 3. Новоіранський – IX–X ст. і до теперішнього часу.

² Державний статус перської мови в Ірані закріплено законодавчо (див. статтю 15 Конституції ІРІ) – *авт.*

нокурова, М.А. Литвинова, М.В. Даньків, О.В. Соколова, Ф. Насроллахі, А. Насроллахі. Також заняття з перської мови зі студентами III–V курсів проводить співробітник Посольства ІРІ в Україні проф. Моддабері.

До навчального плану спеціальності “Переклад” (перська та друга іноземна мови) входять такі теоретичні дисципліни: вступ до мовознавства, загальне мовознавство, сучасна українська мова, історія перської мови, лексикологія перської мови, стилістика перської мови, лінгвокраїнознавство, історія східних цивілізацій, порівняльна типологія перської та української мов, теорія та практика перекладу, основи економічної теорії, основи соціології, історія зарубіжної літератури, теоретична граматики перської мови, основи політології. До практичних дисциплін належать: практика усного та писемного мовлення перської мови, практична фонетика і практична граматики перської мови, каліграфія, англійська мова, практичний курс перекладу перської мови, усний двосторонній переклад, практика перекладу англійської мови, перекладацька практика англійської мови, перекладацька практика з перської мови³.

Організація викладання перської мови у вищих навчальних закладах України, і зокрема в Київському національному лінгвістичному університеті, вимагала створення відповідної навчально-матеріальної бази. Її найважливішою складовою є книжковий фонд, переважно більшість якого нині становлять російськомовні видання. Насамперед слід згадати про підручники перської мови авторства таких відомих філологів як Л.С. Пейсіков, К.І. Поляков, О.Л. Гладкова, М.Ф. Слінкін, М.С. Шойтов, Л.М. Шарова⁴. Використовується й п'ятитомний підручник AZFA, до комплексу якого входять десять аудіокасет⁵ та інші навчально-методичні матеріали. На жаль, поки що викладачі та студенти не мають жодного україномовного підручника з перської мови.

Згідно з навчальним планом студенти четвертого та п'ятого років навчання мають можливість закріпити набуті теоретичні знання під час проходження перекладацької практики. Студенти відділення перської мови Інституту східних мов КНЛУ проходять її в Посольстві Ісламської Республіки Іран в Україні, в Центрі перської мови та літератури при Національній бібліотеці імені В. Вернадського, і, як свідчать матеріали звітів, кожного року вони справляють найкраще враження своєю сумлінністю та відповідальним ставленням до дорученої їм роботи. Професійний рівень володіння студентами перською мовою отримує схвальні відгуки та підтверджений високими оцінками спеціалістів та носіїв мови.

Починаючи з 2001 р., з метою перевірки ґрунтовності набутих знань та умінь студентів вищих навчальних закладів України, рівня усної та писемної майстерності та обміну досвідом між викладачами перської мови на базі Інституту східних мов Київського національного лінгвістичного університету проводиться Всеукраїнська студентська олімпіада з перської мови, в якій беруть активну участь студенти відділення перської мови і посідають, як правило, призові місця. Переможці цієї олімпіади нагороджуються цінними подарунками Посольства Ісламської Республіки Іран в Україні.

³ Див.: Плани навчального процесу I–V курсів, спеціальність „Переклад” (перська та англійська мови).

⁴ Див.: *Пейсіков Л.С.* Лексикология современного персидского языка. – Москва, 1975. – 206 с.; *Поляков К.И.* Практическая грамматика персидского языка. – Москва, 2002. – 208 с.; *Гладкова Е.Л.* Учебник персидского языка. Лингвострановедение. – Москва, 2000. – 224 с.; *Шойтов М.С.* Учебное пособие по персидскому языку для студентов II курса. – Москва, 1990. – 208 с.; *Шарова Л.М.* Учебник персидского языка. – Москва, 1973. – 267 с.; *Слинкин М.Ф.* Речевая практика персидского языка. Учебное пособие. 3-й курс. – Симферополь, 2003. – 314 с.; *його ж.* Практический курс персидского языка. Общий перевод. Учебное пособие для 4-го курса. – Симферополь, 2003. – 314 с.

⁵ Див.: Яддолах Самарех AZFA. Учебное пособие в 4-х томах. – Тегеран, 1993. – Т.I – 242 с.; Т.II. – 271 с.; Т.III. – 298 с.; Т.IV. – 354 с.

Крім проходження виробничої практики, студенти університету мають чудову можливість перевірити свої знання на практиці та одночасно підвищити свій рівень володіння перської мовою під час стажування в Ісламській Республіці Іран. У 2002 р. два викладачі кафедри східних мов і цивілізацій КНЛУ та п'ять студентів п'ятого року навчання за сприяння Організації ісламської культури та зв'язків проходили мовне стажування в Тегеранському педагогічному університеті — першому в історії Ірану педагогічному університеті.

Протягом цього періоду гості з України були приділені до різних груп відповідно до їх рівня знання мови. Вони отримали можливість відвідувати заняття з різних дисциплін, у тому числі — вступ до ісламського містицизму, класична поезія, технічна проза, методологія викладання іноземної мови, сучасна перська література, арабські запозичення в перській мові, морфологія та синтаксис перської мови. Загальний обсяг занять складав вісімдесят годин.

Під час цих занять студенти та викладачі мали можливість значно вдосконалити свої мовленнєві навички, адже іранські викладачі спілкувалися зі слухачами виключно перською мовою, а крім того мали дуже високу педагогічну кваліфікацію та досвід викладання перської мови іноземцям. Тегеранський педагогічний університет забезпечив українських слухачів усією необхідною літературою, що дозволило на місці закріплювати набуті знання.

Викладачі та студенти показали високий рівень оволодіння мовою, виявили широкі знання культури та історії Ірану, що було відзначено керівництвом Організації ісламської культури та зв'язків. Студенти п'ятого року навчання посіли перше та друге місце серед студентів з 16 країн світу в групі середнього рівня, а викладач Інституту східних мов КНЛУ посіла друге місце за результатами іспиту в групі найвищого рівня.

Слухачі з України, які виявили найвищий рівень володіння перською мовою, взяли участь у прямому ефірі державного телевізійного каналу Ісламської Республіки Іран “Джам-е-джам”, під час якого розповіли про особливості середньоперської мови, а також про організацію навчання перської мови в Україні та, зокрема, в Інституті східних мов КНЛУ.

Після закінчення цих курсів студенти і викладачі були нагороджені цінними подарунками і отримали свідоцтва про закінчення курсів перської мови та літератури, в якому містився перелік всіх дисциплін, що вивчалися протягом курсу, кількість аудиторних годин та відповідна оцінка знань з кожного навчального предмета⁶.

Іранська сторона організувала й велику лінгвокраїнознавчу програму, яка включала в себе відвідування декількох музеїв Тегерана. Першим у цьому ряду став Музей історії столиці Ісламської Республіки Іран, причому огляд його експозиції було здійснено за посередництва перської мови. Великий інтерес та зацікавленість викликало й відвідування столичного музею килимів, у якому були представлені перські килими, починаючи з XIV ст. У ньому студенти та викладачі з України мали можливість на власні очі побачити, як виготовляється справжній перський килим.

Ще один відомий музейний осередок Ірану — Шахський палац, який є неперевершеною перлиною архітектурного мистецтва XX ст. Українські студенти та викладачі також побували у будинку, в якому жив та працював аятола імам Хомейні⁷ — релігій-

⁶ В Ісламській Республіці Іран існує двадцятибальна система оцінювання — *авт.*

⁷ Аятола імам Хомейні (1902–1989) — визначний державний діяч та духовний лідер іранського народу. Він був видатним викладачем і оратором, виховував цілі генерації своїх учнів, які не тільки назавжди залишилися вірними його ідеям, але й були готові віддати за нього своє життя. Хомейні написав декілька десятків величезних за своїм обсягом робіт і, отримавши відповідні знання, по праву вважався найавторитетнішим ученим, але не прагнув до будь-якої влади, доки політика сама не вторглась у його життя, яке він присвятив Богу, і не примусила його послідовно відстоювати свої ідеали. Хомейні кількаразово заарештовували, намагаючись залякати, про-

ний лідер іранського народу. Того ж дня вони відвідали й мавзолей, де спочиває його тіло. Мавзолей імама Хомейні споруджено поблизу столиці Ісламської Республіки Іран Тегерана. До програми ознайомлення з іранською столицею входили й поїздки до національних парків Тегерану та на книжкові ринки, де студенти та викладачі мали змогу придбати необхідну навчальну літературу і словники, поспілкуватися з носіями мови, придивитися до особливостей національної культури. Такі поїздки давали студентам можливість повніше розкрити свій потенціал, вдосконалити знання мови та значно розширити свій словниковий запас.

Після закінчення навчання слухачі курсів відбули дводенну поїздку до Ісфагана – стародавньої столиці Ірану, де у первинному вигляді збереглась низка культурних та історичних пам'яток. Студентам та викладачам була надана можливість відвідати найвідоміші з них – у тому числі міст “Сі-о-сі поль”, сад птахів, вірменську церкву, хитливий мінарет та палац “Чехель сотун”.

Під час екскурсій студенти виявили своє щире зацікавлення літературою, культурою, історією, традиціями перського народу, звертались із численними запитаннями до екскурсоводів, вдосконалюючи водночас своє володіння перською мовою. Мовне стажування в Ірані значно покращило мовленнєво-фонетичні навички студентів, збагатило їх словниковий запас, дало змогу ближче познайомитися з тегеранським діалектом, що є дуже важливим для професійного становлення філолога-перекладача.

Викладачі, в свою чергу, мали можливість встановити відмінності у методиці викладання перської мови в Україні та в Ісламській Республіці Іран. Після перебування на курсах перської мови та літератури та відвідування різних занять викладачі засвоїли ті позитивні надбання іранської методичної школи, які ще не використовувалися у навчальному процесі в українських університетах, але обов'язково мають бути запроваджені, особливо у сфері практики викладання східних мов.

Найцікавішим є те, що в Ірані викладання іноземної мови відбувається крізь призму релігії та поезії, що є дуже важливим. Відповідно – вивчення перської мови й в Україні має бути обов'язково сперте на аналогічних засадах. Така релігійна спрямованість допомагає студентам у вивченні цієї східної мови.

Отже, мовне стажування в країні, мова якої вивчається, мало великий позитивний вплив не тільки з точки зору вдосконалення іноземної мови, але й для ближчого ознайомлення з особливостями східної культури. Показником професійності є те, що після закінчення навчання випускники відділення перської мови КНЛУ отримали запрошення на роботу до різних державних та комерційних установ України.

Посольство Ісламської Республіки Іран в Україні сприяє розвитку і поширенню перської мови та літератури у нашій країні. Враховуючи важливість розвитку та поглиблення культурних зв'язків між Ісламською Республікою Іран та Україною і поширення перської мови та літератури в нашій державі в рамках укладених договорів, Посольство ІРІ в Україні та Київський національний лінгвістичний університет з метою якісного поліпшення умов навчання студентів та вдосконалення знань викладачів перської мови створили Центр з вивчення перської мови та літератури на базі Інституту східних мов університету⁸. Посольство Ісламської Республіки Іран в Україні забезпе-

те він жодного разу не пішов на компроміс з тими, кого вважав своїми ворогами. Його вислали з країни, але навіть коли він був у вигнанні, він ніколи не переставав піклуватися про свою країну. У 1979 р., після 15 років вигнання, він повернувся до своєї батьківщини, де був радісно зустрінутий мільйонами своїх прибічників. Хомейні очолив революцію, а після її перемоги став її духовним лідером, залишаючись на такому становищі до своєї смерті.

⁸ Див.: Угода про створення Центру по вивченню перської мови та літератури на базі Інституту східних мов Київського національного лінгвістичного університету, підписана ректором Київського національного лінгвістичного університету професором Г.І.Артемчуком і Послом Ісламської Республіки Іран Ахмад Садек Бонабом.

чило Центр всім необхідним технічним обладнанням, навчальною літературою та іншим устаткуванням.

Слід відзначити, що ректорат Київського національного лінгвістичного університету приділяв багато уваги проблемі підвищення якості підготовки перекладачів перської мови в Інституті східних мов. Результати численних перевірок та анкетувань свідчать, що рівень володіння перською мовою останнім часом значно покращився.

Але, звичайно, є й недоліки, і головною проблемою у підготовці перекладачів з перської мови залишається брак навчальної літератури. Як уже зазначалося, всі видання, якими користуються студенти та викладачі, є російськомовними. Щоправда, спостерігаються й позитивні зрушення. У цьому контексті слід згадати про посібник з перської мови для студентів I-го курсу, який було розроблено старшим викладачем кафедри мов і цивілізацій Близького та Середнього Сходу Оксаною Валеріївною Вінокуровою⁹. Ця перша „ластівка” дозволяє сподіватися на позитивні зрушення та очікувати на появу інших навчально-методичних видань нового покоління, написаних з урахуванням останніх досягнень науки.

У процесі організації підготовки перекладачів перської мови в Інституті східних мов необхідно ввести до навчальних планів курс, який би охоплював усі аспекти основної релігії Ісламської Республіки Іран – ісламу. Це є дуже важливою складовою підготовки сходознавця.

⁹ Вінокурова О.В. Посібник з вивчення перської мови для студентів першого курсу. – К., 2008. (у друці).